

"ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"

דבריו הנוראים של הרמב"ם בענין השגחת ה' שכל יהודי צריך לשנן ולזכור כל ימי חייו!

חנינא], אי מסתייעת זילי עבידי, [אם תצליחי לקחת עפר קחי ולכי, אינני מפחד מכשפריך], אין עוד מלבדו כתיב. [רש"י: "ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע, ואם תוכלי מאתו יצא ואני מקבלן". ומקשה בגמרא], איני והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים, שמכחישינן פמליא של מעלה, [ומתריך] שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה". פירוש, רבי חנינא הוא שונה בכך שאינו צריך לפחד מכישוף, כי זכותו גדולה מאד.

אמנם כבר תמחו המפרשים וינועו אמות הסיפים: א) איך הגדיר רבי יוחנן את הכח של הכשפים: "שמכחישינן פמליא של מעלה", הלא מקרא מלא דיבר הכתוב: "אין עוד מלבדו", הנה כי כן איך יש להם הכח ח"ו להכחיש פמליא של מעלה. ב) אם מן השמים ניתנה לכשפים הרשות להכחיש פמליא של מעלה, אלא שצריך זכות גדולה להתגבר עליהם, איך בטח רבי חנינא בזכויותיו שהכישוף לא יוכל להזיק לו.

ומצינו ביאור נפלא על כך ב"שם משמואל" (פרשת וישלח שנת תרע"ח), והנה הדברים בלשון קדשו:

"ואף שאין מדרך הצדיקים לסמוך על מעשיהם הטובים, מכל מקום ענין כשפים הוא מכוחות חיצוניים, שכל מציאותם מצד ההסתרה והצמצום, עד שנראה ליש נפרד לעצמו, אבל באמת הם אפס ואין, ומסתברא שכל כוחם הוא נגד האיש, ששכלו אינו כל כך מזוכך כאילו רואה בעיניו שאין עוד מלבדו, ונראה לו שיש בהם מציאות ויש."

הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר (ירמיה כג-כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד".

הנה כי כן זהו שאמר משה לכל ישראל: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", אם תהיו דבוקים בה' אלקיכם על ידי שתזכרו תמיד שאתם עומדים לפני המלך העליון הקב"ה שרואה במעשיכם, בבחינת: "שויתי ה' לנגדי תמיד", כי אז מובטח לכם, "חיים כולכם היום" - חיים אמיתיים הן חיים גשמיים והן חיים רוחניים.

התגברות על הכשפים בזכות "אין עוד מלבדו"

במאמר זה ברצוננו להרחיב בביאור עמוק ונפלא שנוגע לכל איש ישראל, בפירוש הפסוק: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", בהקדם להתבונן בפסוק נוסף בפרשתנו שמתקשר לפסוק זה (דברים ד-לה): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו". דרשו על כך בגמרא (סנהדרין סז:): "אין עוד מלבדו, אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים". ומספרים לנו חכמינו ז"ל (שם) וגם בחולין ז: מעשה שהיה אצל רבי חנינא עצמו:

"היה איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא, [אותה אשה מכשפה שהיתה מחזרת לקחת עפר מתחת רגליו של רבי חנינא, כדי להשתמש עם העפר להזיק לרבי חנינא בכישופיה], אמר לה [רבי

בפרשתנו פרשת ואתחנן בתוך הדברים שדיבר משה אל כל ישראל (דברים ד-ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". בהשקפה ראשונה פירוש הפסוק הוא כל כך פשוט וברור, עד שכמעט ואין צורך להוסיף מילים כדי לפרשו, אלא לכוון פירוש המילים: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", אם אנו דבקים בה' אלקינו, כי אז "חיים כולכם היום", ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם ח"ו לא נהיו דבוקים בה' לא נזכה לחיים.

אך לאמיתו של דבר אין זה כל כך פשוט, כי עדיין מוטלת עלינו חובת ההתבוננות להשכיל ולהבין מה טיבה של דביקות זו, כי אם הכוונה שנהיה דבוקים בה' על ידי שנדבק בתורתו ובמצוותיו, הלא דבר זה כבר נכלל במה שצונו הקב"ה לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה, ובהכרח שכוונת הכתוב היא על דביקות נוספת, וצריך ביאור מהי דביקות זו.

לכאורה מסתבר לומר כי משה רבינו נתכוון בזה על דרך שאמר דוד המלך (תהלים טז ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד", וביאר הרמ"א הכוונה בזה בהלכה הראשונה שהזכיר בשלחן ערוך (או"ח סימן א סעיף א) בשם הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (חלק ג פרק נב), והנה הדברים בלשון קדשו:

"שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו, שהמלך

גמרא: רבי חנינא הניח למכשפה לקחת עפר מרגליו ולא חשש ממנה באמרו: "אין עוד מלבדו כתיב"

שם משמואל: האמונה הגדולה של רבי חנינא שברה את כח הכשפים המכחישים פמליא של מעלה

נפש החיים: כשפים מכחישים רק "פמליא של מעלה" שהם הנהגת הכוכבים והמזלות, אבל לא כנגד הקב"ה

רמב"ם בענין השגחת ה': "והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות"

במחשבתו בה', והנה הם הדברים בלשון קדשו בתוספת ביאור בסוגריים:

"והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות, והוא שאנחנו כבר בארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו, והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהאלוה תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד. והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהאלוה קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו באלוה לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו [בשאר ענינים כאשר אינו זוכר את ה']".

ולא תסור ממנו [ההשגחה לגמרי] אז כסורה [כמו שהיא סרה] ממי שלא ישכיל כלל, [שהרי סוף סוף הוא מאמין בהשגחת ה']]. אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו [בעניני העולם הזה] שכל בפועל, ואמנם הוא אז משיג בכוח קרוב [מאחר שבעצם הוא מאמין בהשגחת ה']], והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב.

ויהיה מי שלא השכיל האלוה כל עיקר, כמי שהוא בחושך ולא ראה אור כלל, כמו שביארנו באמרו (שמואל א ב-ט) ורשעים בחושך ידמו, ואשר [כן] השיג [השגחת ה'] וכוונתו כולה על מושכלו, [הרי הוא דומה] כמו שהוא באור השמש הבהיר, ואשר השיג [השגחת ה'] והוא מתעסק [בעניני עולם הזה ושוכח בעת ההיא השגחת ה']], דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן, שלא תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינה ובינו".

"ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים, שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שם רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם, וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו, ומבטל בלבו ביטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה, כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שם דבר כלל".

דבריו הנוראים של הרמב"ם בענין השגחת ה' על האדם

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ענין זה ביתר הרחבה ועמקות, על פי מה שמצינו יסוד גדול במשנתו הטהורה של הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (חלק ג פרק נא) בענין השגחת הקב"ה על האדם, שכל איש ישראל צריך לשנן ולזכור כל ימי חייו בכל עת ובכל שעה, אשר מגודל ההתפעלות מגדירו הרמב"ם כגילוי נפלא שנתגלה לו: "והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות".

ותוכן דבריו הקדושים, כי השגחתו של הקב"ה על אדם שלא יארע לו שום דבר רע, תלויה מאד בגודל הדביקות שיש לאדם זה במחשבת שכלו בהשגחת ה', ואם לא יסיר אדם מחשבתו מה' כי אז גם הקב"ה לא יסיר את השגחתו ממנו, ואם אנו רואים שקרה אסון לאדם הרי זה משום שלא היה דבוק

אבל לאיש ששכלו מזוכך, ורואה אותם כמו שהם באמת אפס ואין, לעומת זה הם באמת אפס ואין בלי שום כח להזיקו. ועל כן רבי חנינא דנפיש זכותיה, אין הפירוש מצוות ומעשים טובים אלא זיכוך השכל, והיה רואה בעיניו ממש שאין עוד מלבדו, וכל ההסתרות לא הספיקו להחשיך את העינים, על כן לא היה רבי חנינא מתיירא כלל".

דברי ה"נפש החיים" בענין זה

ונראה כי לכך נתכוון ב"נפש החיים" להגה"ק רבי חיים מוולאז'ין זי"ע, שהרחיב מאד לבאר מהו הכח שיש לכשפים, ובתוך דבריו כתב בלשון קדשו (שער ג פרק יב):

"ולכן גם רבי חנינא, לא שבטח על זכות קדושת תורתו ומעשיו המרובים, רק שידע ושיער בנפשו שזאת האמונה קבועה בלבו לאמיתתה, שאין עוד מלבדו יתברך שום כח כלל, והדביק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכוחות כולם, אדון יחיד המלא כל עלמין, ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, לכן היה נכון לבו בטוח בזה, שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכוחות המרכבה טמאה".

אלא שלפי זה צריך ביאור מה שאמר רבי יוחנן: "למה נקרא שמן כשפים, שמכחישין פמליא של מעלה", הלא לפי המבואר אין בהם כח כלל כי "אין עוד מלבדו". וב"נפש החיים" (שם) מבאר הכוונה בזה, שאין בהם רק כח להכחיש ולשנות את הפמליא של מעלה שהם סידור הכוכבים והמזלות:

"ומה שכתב שם שמכחישין פמליא של מעלה, רצונו לומר שרק סידור כוחות הפמליא של הכוכבים והמזלות, קבע הבורא יתברך כח בכוחות הטמאה שיהו יכולין להפכם, אבל לא שיהא בכחם לשנות ח"ו מסדר הפעולות הקדושים של כוחות המרכבה קדושה, ואדרבה כשמשיביעין אותם בשמות של כוחות הקדושה, ממילא כרגע מתבטל כל עניני פעולתם לגמרי".

לפי זה מסיים ה"נפש החיים" את דבריו בלשון קדשו:

כאשר נתבונן נראה כי על סכנה גדולה זו להתנתק מאת ה' בשעת העסק בעניני העולם הזה, מזהיר אותנו הכתוב בפרשת עקב (דברים ח יא):

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך... פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביו, וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך... ואמרת בלבבך כוחי ועצמי ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

וברור כשמש כי עצה נפלאה להינצל מסכנה זו, היא לקיים מה שנפסק להלכה ברורה בשלחן ערוך (או"ח סימן רלא):

"בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב (משלי ג ו) בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים (אבות פ"ב מ"ב) כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה... וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו... ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד".

על פי האמור נשכיל להבין מה שאמר דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהלים כג ד): "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי", כי בהיותו דבוק בה' דביקות תמידית כמו שהעיד על עצמו: "שויתי ה' לנגדי תמיד", לא היה מתיירא משום מצב של סכנה אפילו כשהלך בגיא צלמות, וכל כך למה: "כי אתה עמדי", כי אתה הקב"ה נמצא תמיד עמדי כל עת ובכל שעה.

יסוד הרמב"ם בתורת הבעל שם טוב ז"ע

ועתה בא וראה כי ענין זה מתקשר להפליא עם אחד מיסודות החסידות בתורת הבעש"ט הקדוש ז"ע, כפי שהביא בשמו ב"תולדות יעקב יוסף" (ריש פרשת בראשית), כי כל זמן שאיש ישראל מאמין באמונה שלימה, שהקב"ה נמצא עמו אפילו בתוך הסתר היותר גדול, אי אפשר שיקרה לו שום דבר רע, וכאשר הקב"ה רוצה להעניש את האדם מרוב עוונותיו, מסתיר הקב"ה ממנו השגה זו שהוא מסתתר בתוך הצרה כדי שיוכל להענישו.

שם: "האיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהאלוה תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד"

שם: "האיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהאלוה קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו באלוה לבד"

בעל שם טוב: כל זמן שאיש ישראל מאמין שהקב"ה מסתתר בתוך הצרה אי אפשר שיקרה לו דבר רע

"ואנכי הסתר אסתיר פני" - כאשר הקב"ה רוצה להעניש את האדם הוא מסתיר ממנו שהוא מסתתר

הסכנה הגדולה בעת עסקו בעניני העולם הזה

על פי האמור נשכיל להבין מה שכתב הרמב"ם (שם), כי הסכנה היותר גדולה לאדם היא בעת עסקו בעניני העולם הזה - בעסקיו או בעניני אכילה ושתייה, כי אז עלול האדם בקלות חס ושלום לשכוח מדביקותו בה', ובלשון קדשו:

"הלא ביארתי לך שזה השכל אשר שפע עלינו מהאלוה יתברך, הוא הדיבוק אשר בינינו ובינו, והרשות נתונה לך, אם תרצה לחזק הדיבוק הזה תעשה, ואם תרצה להחלישו מעט מעט עד שתפסקהו תעשה, ולא יתחזק זה הדיבוק רק בהשתמשך בו באהבת האלוה ושתהיה כוונתך אליה, וחולשתו תהיה בשומך מחשבתך בדבר זולתו.

ודע שאתה, ולו היית החכם שבבני אדם באמיתת החכמה האלוהית, כשתפנה מחשבתך למאכל צריך או לעסק צריך, כבר פסקת הדיבוק ההוא אשר בינך ובין האלוה יתברך ואינך עמו אז, וכן הוא אינו עמך, כי היחס ההוא אשר בינך ובינו כבר נפסק בפועל בעת ההיא.

ומפני זה היו מקפידים החסידים על השעות שהיו בטלים בהם מלחשוב באלוה, והזהירו ממנו ואמרו (שבת קמט.) אל תפנו אל מדעתכם, ואמר דוד (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, כי מימיני בל אמוט, הוא אומר, איני מפנה מחשבתי ממנו, וכאילו הוא יד ימיני, אשר לא ישכחה האדם כהרף עין לקלות תנועתה, ומפני זה לא אמוט כלומר לא אפול".

כאן מוסיף הרמב"ם דברים נוראים מאד מבהיל על הרעיון, כי כל מי שקרה לו דבר רע אפילו מן הנביאים והחסידים, הרי זה רק משום שבאותה שעה שכח מהשגחת ה':

"ומפני זה יראה לי, כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם, מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאווהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרעה... ותהיה השגחת האלוה יתברך מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא, המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו.

ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו האלוה יתברך בדרכים האמתיות ושמחתו במה שהשיג, אי אפשר שיקרא אז לאיש ההוא מין ממיני הרעות, כי הוא עם האלוה והאלוה עמו, אבל בהסיר מחשבתו מהאלוה, אשר הוא אז נבדל מהאלוה והאלוה נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין המביא ההשגחה ולהימלט מים המקרה הוא השפע ההוא השכלי.

והנה התאמתה אצלי זאת האמונה גם כן מדברי התורה, אמר יתברך (דברים לא יז) והסתרתני פני מהם והיה לאכול, ומצאווהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוהי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ומבואר הוא שהסתרת הפנים הזאת אנחנו סיבתה, ואנחנו עושים זה המסך המבדיל בינינו ובינו, והוא אמרו (שם שם יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה".

עוד מלבדו היה כל כך גדול, עד שידע בבירור שאין בידם שום כח עצמי, ומאחר שהכח שלהם להזיק לאדם הוא רק על ידי שמביאים אותו להכחיש בפמליא של מעלה, נמצא כי אצל רבי חנינא שלא היה להם כח זה לא היתה לו שום סיבה לחשוש מהם.

"ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"

נמצינו למדים מכל האמור ובפרט מדברי הרמב"ם ב"מורה נבוכים" הנ"ל פירוש הפסוק בפרשתנו: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". כלומר כל זמן שאתם דבקים במחשבתכם באמונת ה' ובהשגחתו, כי אז מובטח לכם: "חיים כולכם היום", כי השגחת ה' באדם תלויה בדביקות מחשבתו בה', שכאמור על כך אמר דוד המלך: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי".

וכאן המקום להביא מה שכתב הרה"ק מראפשיץ ז"ע בספר "אילה שלוחה" (פרשת מקץ ד"ה או י"ל), כי כל אדם יהיה מי שיהיה צריך להתחזק בגודל אמונתו בה' שהקב"ה ישמור עליו, ולא יפול ברשת היצר שמגדיל בעיניו את עוונותיו לחשוב שאינו ראוי לעזרת ה', והנה הדברים בלשון קדשו:

"ואם יאמר האדם, מי אנכי שאבא עד הלום שיעזור לי השי"ת, וכי צדקתי יגרום, הלא אנכי ידעתי שאין בי לא תורה ולא מעשים טובים, ואני רשע ולא צדיק ומעשים רעים עשיתי, ועתה מה כוחי כי איחל לתשועות ה', שהוא משלם לאיש כמעשהו, לא יאמר כן כי בודאי הם דברי היצר הרע, שרוצה להטותו ממדת הביטחון ח"ו.

רק אדרבא יחזק את לבו ויאמר טוב ה' לכל, והוא טוב ומטיב לרעים ולטובים, וגם קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בו, ולכן נקרא המדה זאת בלשון ביטחון שהוא לשון טיחה ודביקות, והיינו שידבק האדם את לבו ורעיונו תמיד לבטוח בה' באמת ובלב שלם, שבודאי יגמול לו השי"ת בחסדו הגדול השפעות טובות, יותר ממה שראוי לו לפי מעשיו".

"מכחישי פמליא של מעלה" שישכח האדם שהכל מלמעלה

מעלה יפתח לנו פתח להבין עומק דברי רבי יוחנן, אשר ביאר את הכח של הכשפים באמרו: "למה נקרא שמן כשפים, שמכחישי פמליא של מעלה". ביאור דבריו הקדושים, כי אם אדם מאמין באמונה שלימה שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, והוא הקובע ועושה הכל ואין עוד מלבדו, כי אז אין לכשפים שום כח לעשות דבר המנוגד לרצון ה'.

אולם מאחר שניתנה הבחירה לאדם לבחור בטוב או ברע, לכן כאשר האדם רודף אחרי הכסף והזהב וכל הבלי העולם הזה, יש לכוחות הטומאה היכולת להפילו ברשתם, על ידי שהם מכחישים לפניו שכל מה שנעשה בעולם הוא רק בכח הפמליא של מעלה בהשגחת ה', ומכניסים בראשו מחשבת פיגול שיש להם כח לפעול בעולם כרצונם, ועל ידי שאדם נופל ברשתם לשכוח את ה' ולהאמין בכוחם, הרי הוא גורם בכך שתסתלק ממנו השגחת ה', ונותן בידם את הכח להזיק לו.

וזהו ביאור דברי רבי יוחנן: "למה נקרא שמן כשפים, שמכחישי פמליא של מעלה", כלומר שמכחישי מן האדם שכל מה שנעשה בעולם, הוא רק בהשגחת ה' על ידי הפמליא של מעלה, כי רק אז יש להם כח להזיק לאדם, אבל אם האדם אינו נופל ברשתם ומאמין באמונה שלימה, שאין להם שום כח עצמי אלא הכל בידי ה' כי אין עוד מלבדו, אזי באמת אין להם שום כח להזיק לו.

הנה כי כן זהו שאמר רבי חנינא בגודל קדושתו לאותה מכשפה, שאינו חושש כלל ממנה כי "אין עוד מלבדו כתיב", ומקשה בגמרא מדברי רבי יוחנן שאמר: "למה נקרא שמן כשפים, שמכחישי פמליא של מעלה", ומתרץ: "שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה". אין הכוונה בזה שבטח רבי חנינא בזכות תורתו ומצוותיו.

אלא כמו שפירשו ה"שם משמואל" וה"נפש החיים", שהביטחון שלו בה' שאין

על פי האמור הוא מפרש מקרא שכתוב (דברים לא יח): "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם ביום ההוא על כל הרעות אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים". דקדק הקב"ה לומר: "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם", כלומר שאסתיר מהם השגה זו שאני מסתתר בתוך הצרה כדי שאוכל להענישם על שפנה אל אלהים אחרים.

והנה הם דברי ה"תולדות יעקב יוסף" כפי שהביא ב"לקט אמרי פנינים" להרה"ק מהרי"א מקמארנא זי"ע בעל "היכל הברכה" (סוף חומש דברים) בשמו בתוספת ביאור בלשון קדשו:

"שמעתי ממורי, שאם ידע אדם בידיעה ואמונה שלימה, שבכל הסתרות ומחשבות זרות הקב"ה מסתתר שם אין זה הסתרה כלל, כי בידיעה שאדם יודע ומאמין שבכל תנועה והרהור דבר גדול ודבר קטן שם הוא אלופו של עולם חיות אלקות, מיד יתפרדו כל פועלי און והרע נופל למטה, ונתגלה האור וחיות אלקות...

אבל לפעמים ואנכי הסתר אסתיר, שאסתיר גם את ההסתרה, עד שאינו מרגיש שום חיות ואינו יודע ונשכח ממנו שהקב"ה שם אתו, וזה הוא לו כי פנה אל אלהים אחרים, בהסתלקות אמונה ובטחון, ואז חל עונש, אבל כל זמן שהאדם דבוק באמונה שלימה בבוראו, לא יארע לו שום רע אלא אהבה וחיבה".

ולפי כל האמור נראה ברור, כי מקור דברי הבעש"ט הקדוש הוא מדברי הרמב"ם ב"מורה נבוכים" שהבאנו באריכות, שכל זמן שהאדם דבוק בה' במחשבתו אי אפשר שיקרה לו שום דבר רע, ובלשון קדשו: "ומפני זה יראה לי, כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם, מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאווהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא... והוא אמרו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה".

כ"ק מרן השר שלום מבעלזא זי"ע:

רבי חנינא הזכיר בכוונה אין ע'וד מ'לבדו ראשי תיבות שם קדוש אע"מ המבטל כשפים

בפסוק (בראשית ב ב): "ויכל אלקים ביום השביעי מ'לאכתו א'שר ע'שה וישבות ביום השביעי מכל מ'לאכתו א'שר ע'שה", כי בקדושת שבת מבטלים את הכשפים השולטים בימות החול. [ויש לומר כי מטעם זה מבואר בסידור השל"ה שלא לומר בשבת פסוק: "והוא רחום יכפר עון", כי בשבת מתבטלות ג' קליפות א'ף ע'ון מ'שחית שנזכרו בו].

א'ת ע'צמותי מ'זה ראשי תיבות שם אע"מ

חשבתי דרכי לרמז ענין זה במקרא שכתוב (שמות יג יט): "ויקח משה את עצמות יוסף עמו, כי השבע השביעי את בני ישראל לאמר, פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם". על פי מה שמצינו במדרש כי המצרים שמרו על ארונו של יוסף בכישופיהם (שמו"ר כ יט):

"ומנין היה משה יודע היכן היה יוסף קבור... בתוך הפלטרין היה קבור כדרך שהמלכים קבורים, ועשו מצרים כלבים של זהב בכשפים, שאם יבוא אדם לשם יהיו נובחים, וקולם הולך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום, ושתקן משה שנאמר (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, התחיל משה צווח יוסף יוסף הגיע השעה שאמרת פקוד יפקוד אלקים אתכם, מיד נתנדנד הארון ונטלו משה, שנאמר (שמות יג יט) ויקח משה את עצמות יוסף".

מעתה יש לומר כי יוסף הצדיק הקדים רפואה למכה, על ידי שגילה בתוך השבעתו את השם המבטל כשפים ככתוב (בראשית נכה): "וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה" - א'ת ע'צמותי מ'זה ראשי תיבות אע"מ, ובכח שם זה לקח משה את עצמות יוסף, ועל זה שנאמר: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", ונתגבר על כח הכשפים של המצרים, "כי השבע השביעי את בני ישראל לאמר, פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם א'ת ע'צמותי מ'זה אתכם".

והנה לעתיד לבוא יאיר השם הקדוש אע"מ ויבטל את כח הטומאה של א'דום ע'מוון מ'ואב שעדיין לא נכבשו, ועל ידי זה יתקיים מה שאנו אומרים בסיום כל תפלה (עלינו לשבח): "והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי... ולכבוד שמך יקר יתנו", ומפרש ואומר על איזה שם מדובר כאן, "ויקבלו כולם א'ת ע'ול מ'לכותך" - ראשי תיבות שם אע"מ במהרה בימינו אמן.

בתוך המאמר הארכנו לבאר מה ששנינו בגמרא (סנהדרין סז): כי רבי חנינא אמר לאותה מכשפה, שביקשה לקחת עפר מתחת רגליו כדי להזיק לו בכשפיה, שהיא יכולה לקחת ואינו חושש כלל כי: "אין עוד מלבדו כתיב". דבר בעתו מה טוב להביא מה שמצינו בזה דבר פלא בסידור "לב שמח" להרה"ק רבי חנוך העניך מאלעסק בתפלת "ובא לציון" על פסוק: "והוא רחום יכפר עון" וגו', בשם חותנו כ"ק מרן השר שלום מבעלזא זי"ע.

ותוכן דבריו הקדושים, כי יש שם קדוש אע"מ [שהוא השם הרביעי מע"ב שמות ישר שמסודרים בסידור האריז"ל על ע"ב תיבות שבפרשת ציצית עם מה שחוזר הש"ץ ה' אלקיכם אמת], וגילה השר שלום זי"ע כי שם זה מסוגל לבטל את הכשפים, כי שורש הכשפים וכוחות הטומאה הוא מג' אומות אדום עמוון מואב - קני קניזי קדמוני, שלא כבשו ישראל עד הגאולה העתידה.

והנה מבואר בתיקוני זוהר (תיקון לז עח): שצריך לכוון בתפלה בפסוק (תהלים עח לח): "והוא רחום יכפר עון" וגו', ד' קליפות: עון, משחית, אף, חימה, ובלשון קדשו: "והיינו דתקינו בצלותא לגביהו, והוא רחום יכפר עון - דא עון, ולא ישחית - דא משחית, והרבה להשיב אפו - דא אף, ולא יעיר כל חמתו - דא חימה".

אמנם מבואר בגמרא (נדרים לב.) כי משה הרג את החימה שנאמר (ישעיה כז ד): "חימה אין לי", ונשארו רק ג' קליפות א'ף ע'ון מ'שחית ראשי תיבות א'דום ע'מוון מ'ואב, וביטולם על ידי שם אע"מ נוטריקון א'דום ע'מוון מ'ואב - א'ף ע'ון מ'שחית. וזהו שהזכיר רבי חנינא הפסוק: א'ין ע'וד מ'לבדו, ונתכוון בראשי תיבות אע"מ כדי לבטל בשם זה את הכשפים שלה עכדה"ק.

בהקדמה לסידורו "דרך תפלה" כתב ה"לב שמח", כי הקב"ה רמז ליעקב שם זה באמרו (בראשית מז ד): "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה". כלומר על ידי שם אע"מ שנרמז בראשי תיבות: א'רד ע'מך מ'צרימה, ביטל הקב"ה כוחות הכשפים של המצרים כדי שיצאו ישראל משם בשלום בלי פגע. [ויש לרמז ענין זה בהגדה של פסח: א'לו ע'שר מ'כות ראשי תיבות שם אע"מ, שהכה בו הקב"ה והכניע את כח הטומאה של מצרים].

בספר "ילקוט ישר" (ערך א"ע) מביא ענין זה בשם זקיני מרן השר שלום זי"ע מכתבי קדשו [פרשת ואתחנן שנאבדו בשואה], וציין למה שרמז עוד על שם זה (מדבר קדש פרשת בראשית)